

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

МОНІТОРИНГ У СИСТЕМІ ОСВІТИ
(назва навчальної дисципліни)

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до проведення поточного контролю
з навчальної дисципліни
підготовки докторів філософії
зі спеціальності 011. «Науки про освіту»
(шифр і назва спеціальності)**

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

кафедрою статистики та економічного прогнозування,
протокол №10 від 08.04.2016 р.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Поточний контроль успішності навчання здобувачів з дисципліни «Моніторинг у системі освіти» та рівня сформованості у них компетентностей, які підтримуються даною навчальною дисципліною, здійснюється у таких формах:

- експрес-опитування к лекції;
- тестування за матеріалами лекції;
- виконання завдань для самостійної роботи (есе);
- контрольна робота (колоквіум);
- результати виконання лабораторних завдань.

Поточний контроль успішності навчання у формі тестових завдань здійснюється письмово на кожному лекційному занятті. Типовий приклад тестових завдань наведено у розділі «Завдання для поточного контролю успішності навчання».

Зазначені форми і засоби поточного контролю успішності навчання здобувачів з навчальної дисципліни «Моніторинг у системі освіти» спрямовані на стимулювання систематичної поточної навчальної та самостійної роботи тих, хто навчається, підвищення об'єктивності оцінювання їхніх знань, запровадження здорової конкуренції між здобувачами у навчанні, виявлення і розвитку їхніх творчих і дослідницьких здібностей.

Мінімально можлива кількість балів за поточний контроль упродовж семестру – 60.

Результати всіх форм поточного контролю є невід'ємними складовими критеріїв підсумкового оцінювання знань здобувачів, наведених у відповідному розділі навчально-методичного забезпечення дисципліни «Моніторинг у системі освіти».

2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

2.1. Типові приклади завдань для поточного контролю за формами.

2.1.1 Типовий приклад завдань для експрес-опитування к лекції

1. Складові ринку праці.
2. Інститути ринку праці.
3. Зайнятість та безробіття на ринку праці.
4. Види безробіття.
5. Державне регулювання ринку праці

2.1.2. Типовий приклад тестових завдань за матеріалами лекції

Тестова частина

1. Ринок праці - це:

- а) сукупність роботодавців та найманих працівників;
- б) механізм розподілу та перерозподілу суспільної праці за сферами та галузями економіки;
- в) партнери трудових відносин;
- г) особи, що шукають роботу.

2. Відкритий ринок праці - це:

- а) коли населення знаходить роботу через біржі праці;
- б) коли населення знаходить роботу через служби зайнятості;
- в) коли населення влаштовується через посередників;
- г) коли більшість населення працевлаштовується самостійно.

3. Фіксований ринок праці - це;

- а) коли населення знаходить роботу через біржі праці;
- б) коли населення знаходить роботу через служби зайнятості;
- в) коли населення влаштовується через оголошення в пресі;
- г) коли більшість населення працевлаштовується самостійно.

4. Економічно активне населення - це:

- а) частина зайнятого населення;
- б) населення, що пропонує свою працю для виробництва товарів та послуг;
- в) частка зайнятого та безробітного населення;
- г) частина безробітного населення.

5. Економічно неактивне населення - це:

- а) частина населення, що не знаходить роботи;
- б) населення, що не відноситься до зайнятого та безробітного;
- в) населення, яке не починало працювати;
- г) утриманці.

2.1.3. Типовий приклад контрольної роботи (коловікуму)

Теоретична частина.

1. Зміст освітньої послуги. Її складові.
2. Показники, які відображають уподобання населення щодо освіти.
3. Методи первісної обробки статистичної інформації.

Практична частина

Завдання 1. Є наступні умовні дані по області за поточний рік:

На початок року чисельність працездатного населення склала 840 тис. чол., а чисельність працюючих осіб пенсійного віку й підлітків до 16 років - 25,5 тис.чол. Із загальної чисельності трудових ресурсів даної області працювало в галузях народного господарства й було зайнято навчанням у навчальних закладах інших областей 12 тис. чол.

Протягом року: 1) вступило в робочий вік працездатних осіб 35,2 тис. чол.; 2) прибуло з інших областей працездатних осіб 10,5 тис. чол.; 3) залучено для роботи в галузях народного господарства 8,6 тис. чол. пенсійного віку (включаючи особи, що одержує пенсії на пільгових

умовах); 4) вибуло трудових ресурсів (у зв'язку з переходом у пенсійний вік, на інвалідність і внаслідок смерті) склало 21,2 тис. чол. працездатні населення й 7,9 тис.чол. пенсійного віку й підлітків; 5) вибуло в інші області 17,8 тис. чол. працездатного населення; 6) із загальної чисельності трудових ресурсів даної області на кінець року працювало в галузях народного господарства й було зайнято навчанням у навчальних закладах інших областей 13,5 тис. чол.

Проведіть економіко – статичний аналіз руху трудових ресурсів регіону та простежте зміни за рахунок природних та механічних змін на початок та кінець року. Проаналізуйте отримані результати та зробіть висновок.

Завдання 2. Є наступні умовні дані по області за поточний рік: (тис. чол.)

Показник	На початок року	На кінець року
Населення робочого віку (16-54 років жінки, 16-59 чоловіка) ¹	806,5	794,1
Непрацездатні особи робочого віку	16,1	16,0
Працюючі особи пенсійного віку й підлітки до 16 років ²	?	?
Із загальної чисельності трудових ресурсів працювало в галузях народного господарства й було зайнято навчанням у навчальних закладах інших областей	20,6	21,0
Зайнято в галузях матеріального виробництва даної області	15,0	4,0
Зайнято в невиробничих галузях даної області	606,8	591,6
Учні навчальних закладів даної області	151,7	166,8
Зайнято в домашнім господарстві й доглядом за дітьми	26,0	25,9
Із загальної чисельності працюючих у народному господарстві й зайнятих навчанням число осіб, що проживають в інших областях	29,0	28,5
	17,5	17,7

¹Без осіб, що одержують пенсію на пільгових умовах

²Включаючи працюючих осіб, що одержують пенсію на пільгових умовах.

Проведіть економіко - статистичний аналіз чисельності трудових ресурсів, показники їх використання та динаміку, зробіть висновки.

2.2. Завдання для поточного контролю за формами.

2.2.1. Перелік питань для експрес-опитування к лекції

1. Особливості системи вищої освіти України
2. Управління якістю вищої освіти в Україні
3. Принципи формування вищої освіти
4. Система стандартів вищої освіти.
5. Напрями використання методів групування в моніторингу ринку освітніх послуг.
6. Показники оцінки ринку праці.
7. Методи прогнозування тенденцій розвитку освітніх послуг
8. Використання середніх у моніторингу освітніх уподобань населення.
9. Моніторинг уподобань населення за допомогою дисперсійного аналізу.
10. Багатомірна середня в моніторингу ринку праці.

11. Вибіркове спостереження в моніторингу освітніх уподобань населення.
12. Прогнозування попиту на фахівців з вищою освітою.
13. Прогнозування пропозиції фахівців з вищою освітою
14. Моніторинг рівня безробіття серед молоді.
15. Моніторинг рівня зайнятості населення.

2.2.2. Перелік тестів за матеріалами лекції.

Тести до теми 1

1. Сутність вибіркового спостереження полягає в тому, що обстежується частина сукупності з метою отримання узагальнюючих показників:
  - a) частини сукупності, що обстежується;
  - b) всієї генеральної сукупності.
2. При формуванні вибіркової сукупності дотримання принципу випадкового добору:
  - a) обов'язкове;
  - b) не обов'язкове.
3. Випадкова помилка репрезентативності виникає внаслідок:
  - a) порушення принципу випадковості відбору;
  - b) несучільного характеру спостереження.
4. Чи можна уникнути появи випадкової помилки репрезентативності:
  - a) так;
  - b) ні.
5. Щоб зменшити середню помилку вибірки в два рази, потрібно обсяг випадкової повторної вибірки:
  - a) збільшити у 2 рази;
  - b) збільшити в 4 рази;
  - c) зменшити у 2 рази;
  - d) зменшити в 4 рази.
6. Наявного населення 147 тис. чол., тимчасово відсутні — 800 чол., тимчасово проживають — 1200 чол. Визначте чисельність постійного населення:
  - a) 145,0 тис. чол.;
  - b) 146,6 тис. чол.;
  - c) 147,0 тис. чол.;
  - d) 149,0 тис. чол.
7. Моніторинг якості освіти - це ...
  - a) механізм контролю і спостереження за якістю

b) сукупність умов і засобів, що забезпечують безперервне спостереження за процесом навчання

c) система органів, які контролюють якість освіти

d) обов'язковий етап акредитації ОУ

8. Моніторинг якості освіти контролює ...

a) виконання освітнім закладом вимог державного стандарту

b) рівень знань учнів

c) здатність учнів до самореалізації в навчальній діяльності

d) соціалізованість особистості учнів до моменту закінчення навчального закладу

9. Моніторинг інформує про відповідність ...

a) підготовки учнів - вимогам суспільства і ринку праці

b) очікувань батьків учнів - змістом освіти

c) фактичних результатів діяльності педагогічної системи - її кінцевим цілям

d) обов'язків вчителів і шкільних працівників - їх кваліфікації

10. Інформацію про реальні результати навчання можна отримати за допомогою ...

a) іспитів, контрольних і зрізовий робіт

b) масових обстежень

c) вивчення шкільної документації

d) психодіагностичних методик

5. Ефективний моніторинг передбачає розробку ...

a) педагогічних оціночних матеріалів

b) системи вимог до відповідей учня

c) критеріїв оцінювання традиційних письмових робіт

d) способів оцінки розвитку творчих здібностей учнів

Тести до теми 2

1. До складу економічно активного населення не входять:

a) військовослужбовці;

b) підлітки до 16 років;

c) служителі культів;

d) студенти денних відділень вузів;

e) безробітні;

f) зайняті.

2. До складу економічно неактивного населення входять:

- a) військовослужбовці;
- b) підлітки до 16 років;
- c) служителі культів;
- d) студенти денних відділень вузів;
- e) безробітні;
- f) зайняті;
- g) учні з відривом від виробництва;
- h) особи, зайняті веденням домашнього господарства;
- i) інші незайняті.

3. Темп зростання чисельності офіційно зареєстрованих безробітних по регіону в I півріччі склав 102%, в II півріччі (в порівнянні з I) - 105%. Як змінилася чисельність безробітних в середньому за рік (%):

- a) збільшилася 7,1%;
- b) збільшилася на 3,49%;
- c) збільшилася на 7%;
- d) збільшилася на 3,5%

4. Коефіцієнт зайнятості визначається:

- a) в розрахунку на загальну чисельність трудових ресурсів;
- b) в розрахунку на працездатне населення;
- c) в розрахунку на економічно активне населення;
- d) в розрахунку на одного зайнятого;
- e) в розрахунку на загальну чисельність населення.

5. Гістограма застосовується для графічного зображення:_____

6. Сутність вибіркового спостереження полягає в тому, що обстежується частина сукупності з метою отримання узагальнюючих показників:

- a) частини сукупності, що обстежується;
- b) всієї генеральної сукупності.

7. При формуванні вибіркової сукупності дотримання принципу випадкового добору:

- a) обов'язкове;
- b) не обов'язкове.

8. Випадкова помилка репрезентативності виникає внаслідок:

- a) порушення принципу випадковості відбору;
- b) несущільного характеру спостереження.

9. Чи можна уникнути появи випадкової помилки репрезентативності:

- a) так;
- b) ні.

10. Щоб зменшити середню помилку вибірки в два рази, потрібно обсяг випадкової повторної вибірки:

- a) збільшити у 2 рази;
- b) збільшити в 4 рази;
- c) зменшити у 2 рази;
- d) зменшити в 4 рази.

Тести до теми 3

1. Дані на початок місяців (тис.грн.):

на I / IV - 2002 г. - 300,

на I / V - 2002 г. - 320,

на I / VI - 2002 г. - 310,

на I / VII - 2002 г. - 290.

Для розрахунку середнього залишку оборотних коштів за 2 квартал слід застосувати середню _____

2. Дані на початок місяців (тис.грн.):

на I / IV - 2002 г. - 300,

на I / V - 2002 г. - 320,

на I / VI - 2002 г. - 310,

на I / VII - 2002 г. - 290.

Середній залишок оборотних коштів (з точністю до 0,1 тис.грн.) За 2 квартал = _____ тис.грн..

3. Чисельність викладачів кафедри на 1 травня становить 20 чоловік. Протягом місяця відбулися такі зміни: 10 травня були прийняті на роботу 3 викладача, а 25 травня звільнилися 2 викладача. Визначте середню чисельність викладачів у травні, чол.:

- 1) 19;
- 2) 21;
- 3) 22;
- 4) 23.

4. Якщо порівнюються суміжні рівні ряду динаміки, показники називаються:

- a) ланцюговими;
- б) базисними.

5. Якщо порівнюються всі рівні ряду з тим самим рівнем, показники називаються:

- в) ланцюговими;
- г) базисними.

6. Сутність вибіркового спостереження полягає в тому, що обстежується частина сукупності з метою отримання узагальнюючих показників:

- а) частини сукупності, що обстежується;
- б) всієї генеральної сукупності.

7. При формуванні вибіркової сукупності дотримання принципу випадкового добору:

- в) обов'язкове;
- г) не обов'язкове.

8. Випадкова помилка репрезентативності виникає внаслідок:

- а) порушення принципу випадковості відбору;
- б) несучільного характеру спостереження.

9. Чи можна уникнути появи випадкової помилки репрезентативності:

- в) так;
- г) ні.

10. Щоб зменшити середню помилку вибірки в два рази, потрібно обсяг випадкової повторної вибірки:

- а) збільшити у 2 рази;
- б) збільшити в 4 рази;
- в) зменшити у 2 рази;
- г) зменшити в 4 рази.

Тести до теми 4

1. Дані на початок місяців (тис.грн.):

- на I / IV - 2002 г. - 300,
- на I / V - 2002 г. - 320,
- на I / VI - 2002 г. - 310,
- на I / VII - 2002 г. - 290.

Для розрахунку середнього залишку оборотних коштів за 2 квартал слід застосувати середню _____

2. Дані на початок місяців (тис.грн.):

- на I / IV - 2002 г. - 300,
- на I / V - 2002 г. - 320,
- на I / VI - 2002 г. - 310,
- на I / VII - 2002 г. - 290.

Середній залишок оборотних коштів (з точністю до 0,1 тис.грн.) За 2 квартал = _____ тис.грн..

3. Чисельність викладачів кафедри на 1 травня становить 20 чоловік. Протягом місяця відбулися такі зміни: 10 травня були прийняті на роботу 3 викладача, а 25

травня звільнилися 2 викладача. Визначте середню чисельність викладачів у травні, чол.:

- 1) 19;
- 2) 21;
- 3) 22;
- 4) 23.

4. Якщо порівнюються суміжні рівні ряду динаміки, показники називаються:

- а) ланцюговими;
- б) базисними.

5. Якщо порівнюються всі рівні ряду з тим самим рівнем, показники називаються:

- а) ланцюговими;
- б) базисними.

6. Моніторинг якості освіти - це ...

- а) механізм контролю і спостереження за якістю
- б) сукупність умов і засобів, що забезпечують безперервне спостереження за процесом навчання
- с) система органів, які контролюють якість освіти
- д) обов'язковий етап акредитації ОУ

7. Моніторинг якості освіти контролює ...

- а) виконання освітнім закладом вимог державного стандарту
- б) рівень знань учнів
- с) здатність учнів до самореалізації в навчальній діяльності
- д) соціалізованість особистості учнів до моменту закінчення навчального закладу

8. Моніторинг інформує про відповідність ...

- а) підготовки учнів - вимогам суспільства і ринку праці
- б) очікувань батьків учнів - змістом освіти
- с) фактичних результатів діяльності педагогічної системи - її кінцевим цілям
- д) обов'язків вчителів і шкільних працівників - їх кваліфікації

9. Інформацію про реальні результати навчання можна отримати за допомогою

...

- а) іспитів, контрольних і зрізовий робіт
- б) масових обстежень
- с) вивчення шкільної документації
- д) психодіагностичних методик

10. Ефективний моніторинг передбачає розробку ...

- a) педагогічних оціночних матеріалів
- b) системи вимог до відповідей учня
- c) критеріїв оцінювання традиційних письмових робіт
- d) способів оцінки розвитку творчих здібностей учнів

Тести до теми 5

1. Дані на початок місяців (тис.грн.):

на I / IV - 2002 г. - 300,

на I / V - 2002 г. - 320,

на I / VI - 2002 г. - 310,

на I / VII - 2002 г. - 290.

Для розрахунку середнього залишку оборотних коштів за 2 квартал слід застосувати середню _____

2. Дані на початок місяців (тис.грн.):

на I / IV - 2002 г. - 300,

на I / V - 2002 г. - 320,

на I / VI - 2002 г. - 310,

на I / VII - 2002 г. - 290.

Середній залишок оборотних коштів (з точністю до 0,1 тис.грн.) За 2 квартал = _____ тис.грн..

3. Чисельність викладачів кафедри на 1 травня становить 20 чоловік. Протягом місяця відбулися такі зміни: 10 травня були прийняті на роботу 3 викладача, а 25 травня звільнилися 2 викладача. Визначте середню чисельність викладачів у травні, чол.:

1) 19;

2) 21;

3) 22;

4) 23.

4. Якщо порівнюються суміжні рівні ряду динаміки, показники називаються:

a) ланцюговими;

б) базисними.

5. Якщо порівнюються всі рівні ряду з тим самим рівнем, показники називаються:

в) ланцюговими;

г) базисними.

6. Коефіцієнт зайнятості визначається:

- a) в розрахунку на загальну чисельність трудових ресурсів;
- b) в розрахунку на працездатне населення;
- c) в розрахунку на економічно активне населення;
- d) в розрахунку на одного зайнятого;
- e) в розрахунку на загальну чисельність населення.

7. Гістограма застосовується для графічного зображення: _____

8. Групування університетів за формами власності є прикладом угруповання _____

9. Дискретні ознаки групувань _____

10. Які існують форми вираження відносних величин _____

2.2.3. Завдання для самостійної роботи виконується у вигляді есе. Дисципліна містить 2 есе. Вони мають бути сформовані відповідно до тематики наукових досліджень, що дозволить здобувачу набути здатність до системної оцінки і аналізу різноманітних освітніх процесів.

Есе 1. **«Принципи формування системи моніторингу освітніх процесів».** Здобувач має проілюструвати на конкретних прикладах здатність до системного осмислення освітніх процесів на конкретних практичних прикладах, вміння вирішувати свою наукову задачу за рахунок узагальнення та систематизації наявного інформаційного матеріалу.

Есе 2. **«Моніторинг як складова оцінки та аналізу функціонування системи вищої освіти».** Здобувач має проілюструвати на конкретних прикладах здатність до обґрунтованого використання методів та моделей аналізу освітніх процесів, вміння на основі отриманих результатів формувати корегуючі заходи щодо перспектив розвитку вищої освіти.

2.2.4. Звіт з лабораторної роботи надаються після опанування теоретичного матеріалу та практичного виконання лабораторних робіт за кожною темою. Кількість звітів дорівнює кількості тем дисципліни.

3. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

Система оцінювання успішності навчання здобувача та рівня сформованості у нього компетентностей, які підтримуються навчальною дисципліною «Моніторинг у системі освіти» (Програма навчальної дисципліни «Моніторинг у системі освіти») враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають

лекційні, лабораторні заняття, а також виконання самостійної роботи.

При розрахунку підсумкової оцінки успішності здобувача з навчальної дисципліни «Моніторинг у системі освіти» слід вважати, що кожна форма поточного контролю має різну питому вагу у формуванні його компетентностей, які забезпечуються навчальною дисципліною.

З урахуванням вагомості кожної форми поточного контролю успішність навчання здобувача з навчальної дисципліни у підсумку оцінюється у відповідних балах (табл. 3.1) за формулою:

$$R = A + B + C + D + E,$$

A – максимальна кількість балів, яку здобувач може отримати за експрес-опитування к лекції (табл. 3.2) (A=28).

B – максимальна кількість балів, яку здобувач може отримати за тестування за матеріалами лекції (B=10);

C – максимальна кількість балів, яку здобувач може отримати за виконання завдань для самостійної роботи (есе) (C=22);

D – максимальна кількість балів, яку здобувач може отримати за контрольна робота (колоквіум) (D=10).

E - максимальна кількість балів, яку здобувач може отримати за виконання лабораторних завдань (E=30)

Виконання кожного завдання для поточного контролю успішності здобувача оцінюється відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

Розподіл балів за виконання завдань поточного контролю за формами у межах тем змістових модулів наведено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Розподіл балів за формами поточного контролю та змістовними модулями

Форма поточного контролю	Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2			Сума балів
	T1	T2	T3	T4	T5	
Максимальна кількість балів	14	14	25	14	32	100

Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності та іншої академічної документації.

Здобувач отримує право на виконання завдань підсумкового контролю *заліку*, якщо кількість балів, одержаних за результатами перевірки успішності під час поточного контролю відповідно до змістового модуля впродовж семестру, в сумі досягла 60 балів.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

4.1. Основна

1. Боровкова Т. И. Мониторинг развития системы образования. Часть 1. Теоретические аспекты : Учебное пособие / Т. И. Боровкова, И. А. Морев. – Владивосток: Изд-во Дальневосточного университета, 2004. – 150 с.
2. Моніторинг якості освіти: Світові досягнення та українські перспективи / За заг. ред. О. І. Локшиної. – К.: К. І. С., 2004. – 128с.
3. Приходько В. М. Моніторинг якості освіти та виховної діяльності навчального закладу : [навч.-метод. посіб. для вчителя] / В. М. Приходько. – Х. : Вид. Група «Основа», «Тріада+», 2007. – 144 с.
4. Єльнікова Г. В. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи : Кол. монографія / Г. В. Єльнікова, Т. А. Борова, О. М. Касьянова, Г. А. Полякова та ін. /За загальною та науковою редакцією Г. В. Єльнікової. – К.: 2009. – 480 с.

4.2. Додаткова

1. Матрос Д. Ш., Полев Д. М., Мельникова Н. Н. Управление качеством образования на основе новых информационных технологий и образовательного мониторинга. – М.: Педагогическое общество России, 2001. – 128с.
2. Новиков А. М. Основания педагогіки : Пособие для авторов учебников и преподавателей / А. М. Новиков. – М. : Издательство «Эгвес», 2010. – 208 с.
3. Управление качеством образования: практико-ориентированная монография и методическое пособие. / Под ред. М. М. Поташника. – М. : Пед. об-во России, 2006. – 448 с.